

גליון א' כד

לקראת שבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

פרשת שלח

המשכת קדושה בענינים גשמיים!

— טעות המרגלים והכניסה ל"ארץ" —

פלוגת הרמב"ם והראב"ד בשחיטת נכרי

הילד זועק: "הצילו!"

קובץ זה יוצא לאור לעילוי נשמת
ה"ה הרב החסיד ר' מאיר ב"ר שמחה יצחק ע"ה זאיאניץ
ס. פאולו ברזיל

ולזכות בניו הני לומדי ותמכי אודייתא, רודפי צדקה וחסד,
ראשונים לכל דבר שבקדושה ה"ה האחים החשובים

הרב החסיד ר' ישראל אפרים מנשה והרב החסיד ר' יוסף משה
וכל בני משפחתם שיחיו

יהי רצון שיתברכו בכל מילי דמיטב מגפשו ועד כשר,
ובהצלחה רבה ומופלגה בכל אשר יפנו, תמיד כל הימים

מכון 'אור החסידות'

ת.ד. 2033 כפר חב"ד
ארץ הקודש
*5717
orthachasidutil@gmail.com

1469 President st. #BSMT,
Brooklyn NY 11213 U.S.A.
+1-929-754-6218
oh@chasidus.net

צוות העריכה וההגהה:

הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי, הרב מאיר יעקב זילברשטרום,
הרב צבי הירש זלמונוב, הרב שלום חריטונוב, הרב מנחם טייטלבוים,
הרב מנחם מענדל יעקובוביץ, הרב אברהם מן, הרב מנחם מענדל רייצס,
הרב אליהו שוויכה.

לקראת שבת

ביאורים על פרשת השבוע

נלקטו ונערכו מתוך תורתו של
כ"ק ארמו"ר מליובאוויטש וצוקל"ה נבנ"מ ז"ע

בפתח הגיליון

המשכת קדושה בענינים גשמיים!

– טעות המרגלים והכניסה ל"ארץ" –

חטא המרגלים שבפרשתנו ושוורש טעותם, והמענה של יהושע וכלב אליהם, אינו סיפור בעלמא שהתרחש לפני כמה אלפי שנים, אלא יש להעמיד בו וללמוד ממנו הוראה בכל דור ודור.

כשם שבני ישראל צריכים היו להכנס מחיים ורוחניים במדבר ל"ארץ נושבת ועבודת האדמה, כך גם, בדרך כלל, בתקופת הבחורות שרויים באהלה של תורה, מנותקים מהנהגת העולם הגשמי, ולאחר מכן יוצאים להתעסק בעניינים גשמיים, ומעין זה בכל יום ויום, בראשית היום עוסקים בתפילה ותלמוד תורה, ואחר כך יוצאים לעבודת הפרנסה.

במדור "יינה של תורה", נתבאר על יסוד טעות ומעשה המרגלים, המבט הראוי לסדר חיים זה, וכיצד יש להחזיר את החלק הרוחני בתוך ההנהגה הגשמית.

במדור "שיחות קודש" הורחב ענין זה בכיאר מאמר חז"ל "כל תורה שאין עמה מלאכה", שגם הלומד תורה צריך להתעסק עם העולם, כך שהעולם יושפע מתורתו, במדור "תורת חיים" הובא לימוד מסיפור עם ארמו"ר הזקן נ"ע ובנו ארמו"ר האמצעי נ"ע, שגם האדם ששקוע כל כולו בלימוד התורה, גם הוא צריך לשמוע ועקתו הפנימית של הילד הבוכה משפלות מצבו ברוחניות, ולפעול גם עליו.

במדור "דרכי החסידות" הובאו דוגמאות מחסידים הראשונים שגם בהיותם בעלי עסק היו שקועים כל כולם בעבודת ה', כך שהעסק לא פעל וידיה, ואדרבה.

ויה"ר שעי" קיום רצון הקב"ה כדבעי, באופן המתאים, ולא כטעות והנהגת המרגלים, נזכה תיכף ומיד לכניסה לארץ בגאולה האמתית והשלמה, כפי שהוצרך להיות לולי חטא המרגלים, שהיו זוכים להכנס לארץ תיכף ומיד, ובאופן נצחי ותמידי, גאולה שאין אחרי גלות.

המערכת

ש"ה

ב • מקדא אני דודש

מיציאת מצרים עד שירת הים –
שבועה ימים או שמונה?
ע"פ לקיטו שיחות ח"ח עמ' 94 ואילך

ה • פנינים • עיון וביאוד

• לקיחת מוסר מכך שמרים דברה באחי'
ע"פ לקיטו שיחות ח"ח עמ' 146 ואילך

• ידיעת המרגלים בראייה דווקא
ע"פ לקיטו שיחות ח"ח עמ' 147 ואילך

ו • יינה של תורה

הגשמיות היא "להמנו"!
ע"פ לקיטו שיחות ח"ח עמ' 1041 ואילך

ט • שיחות קודש

תורה שאין עמה מלאכה

י • פנינים • דרוש ואגדה

• "אדון לכל ביותיך"
ע"פ לקיטו שיחות ח"ח עמ' 171 ואילך

• "כאשר דברת" – היכן ה' דיבר זאת?
ע"פ תורת נבנ"מ מלוקט ח"ג עמ' שער

יא • חידושי סוגיות

פלוגתת הרמב"ם והראב"ד בשחיטת נכרי
ע"פ לקיטו שיחות ח"ח עמ' 161 ואילך, ח"ב עמ' 136 ואילך

יד • תורת חיים

הילד זועק: "הצילו"!

טו • דרכי החסידות

בעל עסק עובד ה'

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים כאופן שהופיעו במקורם, אלא עובדו מחדש ונערכו ע"י חברי המערכת, ולפעמים הושמט ריבוי השקו"ט והמקורות שהופיעו שם, ויש להיפך, אשר במקורם מופיעים בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי בינן. ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו בתוכן הענינים), וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמיתתם.

מקרא אני דהיש

ביאורים בפשוטו של מקרא

מיציאת מצרים עד שירת הים – שבעה ימים או שמונה?

איך כותב רש"י ששמונה ימים הם משיצאו ממצרים עד שאמרו שירה, הרי שבעה ימים היו? / איך מרמזו צבע הרקיע לעת ערב על מכת בכורות שהיתה בחצות הלילה? / ביאור נפלא בדברי רש"י שמפרש "פתיל תכלת" לרמז על מכת בכורות כפי שנגזרה מלמעלה עד סוף יציאת מצרים

בסוף הסדרה מדבר הכתוב על מצות ציצית, ומצוה ואומר (טו, לח): "דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם, ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם לדורותם, ונתנו על ציצית הכנף פתיל תכלת".

ובפירוש רש"י (בסופו):

"פתיל תכלת – על שם שכול בכורות; תרגום של 'שכול' – 'תכלא'. ומכתם היתה בלילה, וכן צבע התכלת דומה לרקיע המשחיר לעת ערב.

ושמונה חוטים שבה, כנגד שמונה ימים ששהו ישראל, משיצאו ממצרים עד שאמרו שירה על הים".

וידועה קושיית המפרשים, אשר ראו כן תמהו:

הרי בפרשת בשלח (יה, ה) כתב רש"י להדיא שאמרו את השירה ביום שביעי של פסח – "ליל שביעי ירדו לים, ובשחרית אמרו שירה והוא יום שביעי של פסח, לכך אנו קורין השירה ביום שביעי של פסח";

ואיך מתיישבים איפוא דבריו כאן, אשר "שמונה ימים שהו ישראל משיצאו ממצרים עד שאמרו שירה על הים"?

ב. והנה המפרשים תירצו (גור אריה. משכיל לדוד. ועוד), שרש"י מחשיב בכלל ה"שמונה

ימים" גם את יום י"ד ניסן, יום שחיתת הפסח.

אך פירוש זה דורש הסברה:

יציאת מצרים בפועל היתה רק ביום ט"ו - "בעצם היום הזה" (בא יב, מא. נא); וגם אם נרצה להקדים את זמן יציאת מצרים, ולהחשיב אותה מהזמן שבו קיבלו ישראל רשות לצאת ממצרים - שאמר להם פרעה: "קומו צאו מתוך עמי" (בא יב, לא) - היתה זה רק בליל ט"ו (ועל זה אמר הכתוב - פ' ראה טז, א: "הוציאך ה' אלקיך ממצרים לילה"); אמנם היום שלפני זה, יום י"ד, כאשר עדיין לא היתה מכת בכורות ופרעה עדיין עמד בסירובו ליציאת ישראל ממצרים - איך נחשב הוא בכלל הימים "משיצאו ממצרים"?

[בהרבה מפרשים הביאו את דברי רבינו בחיי, שכוונת רש"י "משיצאו ממצרים" היא "משעה שנתן להם רשות" - שזה היה בליל ט"ו (כנ"ל); והטעם שנחשב "שמונה ימים" הוא - כי לענין קדשים הלילה הולך אחר היום, כך שליל אכילת הפסח נחשב כהמשך ליום שחיתתו, ונמצא שנחשב להם קבלת הרשות (שבליל ט"ו, מוצאי י"ד) יום י"ד.

אך צ"ע, דבכתוב כאן (ובדברי רש"י) לא נזכר כלל ענין של קדשים (שדוקא בהם הלילה הולך אחר היום), אלא רק ענין יציאת מצרים - ולענין זה (של יציאת מצרים) לכאור' פשוט שיש לנו להחשיב את ליל ט"ו כשייך ליום ט"ו דוקא, ושוב הדרא קושיא לדוכתא].

ג. ונראה לפרש, שהטעם בזה - למה גם יום י"ד נחשב הוא בכלל הימים "משיצאו ממצרים", ולכן הם "שמונה ימים" - מתבאר מיניה וביה, מתוך הדקדוק בדברי רש"י עצמו (על אתר):

לפני שרש"י מדבר על מנין ה"שמונה חוטים" שבציצית, שהם "כנגד שמונה ימים" - הוא מקדים לפרש את ענין ה"תכלת", שהיא "על שם שכול בכורות; תרגום של 'שכול' - 'תכלא'. ומכתם היתה בלילה, וכן צבע התכלת דומה לרקיע המשחיר לעת ערב".

וי"ל, שבכוונה הסמיך רש"י שני ענינים אלו זה לזה, והקדים את פירושו לענין ה"תכלת" לפירושו בענין ה"שמונה חוטים" - כי דוקא לאחר הביאור בענין ה"תכלת", אז אתי שפיר הפירוש ש"שמונה חוטים" הם כנגד "שמונה ימים".

ד. ויובן בהקדים ב' קושיות בדברי רש"י בענין ה"תכלת":

(1) רש"י מפרש ש"תכלת" שייך למכת בכורות שהיתה בלילה, כי "צבע התכלת דומה לרקיע המשחיר לעת ערב".

ותמוה: פשוט שצבע הרקיע "המשחיר לעת ערב" שונה הוא מצבע הרקיע בעת חצות הליילה ("לעת ערב" הוא נעשה קצת כהה, ואילו בלילה הוא כהה בתכלית); ואם כן, איך יתכן שמכת בכורות שהיתה באמצע הליילה - נרמזת בצבע הרקיע כפי שהוא (רק "משחיר") "לעת ערב"?!

(2) דברי רש"י באים לתת טעם בצבע ה"תכלת" לבדו - ולמה הוסיף להעתיק בדיבור המתחיל' גם את תיבת "פתיח" (שלכאורה אין דבריו שייכים אליה)?!

[וליהוסיף: דיוק זה בולט הוא ביותר, שהרי בדברי רש"י לפני כן יש 'דיבור' נוסף בענין ה"תכלת" ("תכלת - צבע ירוק של חלזון"), ושם מעתיק רש"י רק תיבת "תכלת" ו"א תיבת "פתי" ; שבזה מודגש כי זה שב'דיבור' דידן העתיק לתיבת "פתיל" - הרי זה בדיוק מכוון].

ה. אלא ביאור הענין - ששתי הקושיות מתורצות זו בזו :

אכן, צבע ה"תכלת" כשלעצמו אינו מתאים להיות רמז על מכת בכורות - כי מכת בכורות היתה בחצי הלילה, ואילו ה"תכלת" דומה ל"רקיע המשחיר לעת ערב" ;

אולם כאן המדובר הוא על "פתי" תכלת" (כהדגשת רש"י בהעתקתו), והמיוחד ב"פתיל" הוא שהוא קשור בכנף "מע"ה ות"ו ונמשך כלפי מטה. ובענינו, ה"פתיל תכלת" מורה על מכת בכורות (לא רק כפי שהיתה כאן למטה בארץ, אלא) כפי שנמשכה מ"מע"ה (מן הרקיע).

והיינו :

אמנם שיכול הבכורות כאן למטה היה באמצע הלילה, אך "מע"ה ברקיע נפעל הענין בזמן בין הערבים - כאשר בני ישראל שחטו את הפסח, שבזכותו זכו למכת בכורות (כדברי רש"י בפ' בא יב, ו).

ואלו הם ב' הענינים שברש"י :

זה שתיבת "תכלת" פירושה "שכול" - "תרגום של שכול תכלא", מורה על שכול בכורות כפי שהיה "מטה, ב"י"ה ; וזה ש"צבע התכלת דומה לרקיע המשחיר לעת ערב", מורה על הענין של מכת בכורות כפי שהוא נפעל למעלה ברקיע, לעת ערב.

וזה שמרמזים כאן (לא רק על מכת בכורות כפי שהיתה למטה, אלא) גם על זמן הגזירה ברקיע - מתאים הוא לתוכן ענין ה"פתי", שהוא תלוי כלפי מטה אך נמשך מלמעלה.

ו. ולדרך זו יומתק מאוד לשון רש"י - "שמונה ימים ששהו ישראל משיצאו ממצרים עד שאמרו שירה על הים" (דלכאורה למאי נפק"מ כאן ענין השירה, והול"ל "עד שנקרע הים") :

כשם שבנוגע להתחלה של יציאת מצרים, מחשיכים לא רק את ליל ט"ו שבו היתה מכת בכורות כאן למטה (ואז אמר פרעה "קומו צאו מתוך עמי"), אלא מתחילים החשבון מהתחלת ההתחלה - מיום י"ד לעת ערב, שאז נגזרה הגאולה ומכת בכורות ברקיע - כן הוא לאידך גיסא, בנוגע להסיום של יציאת מצרים - שלא מחשיכים רק את קריעת ים סוף כשלעצמה, שהיא היתה הגמר של יציאת מצרים, אלא מוסיפים גם את "שלימות השלימות של יציאת מצרים - שזה היה רק כאשר בני ישראל ראו בעיניהם "את מצרים מת על שפת הים", שאז ידעו והרגישו הגמר דיציאת מצרים ואמרו שירה.

וזהו איפוא הפירוש של "שמונה ימים ששהו ישראל משיצאו ממצרים עד שאמרו שירה", שנכלל בזה כל משך הזמן של יציאת מצרים : מהנקודה הראשונה של יציאת מצרים, כפי שהיתה עדיין "ברקיע" - עד לנקודה האחרונה ממש, כאשר גם בני ישראל ראו והרגישו שהם נגאלו ממצרים באופן הכי מושלם.

ידיעת המרגלים בראיי דווקא

שלא לך אנשים

למה נסמכה פרשת מרגלים לפרשת מרים, לפי שלקתה על עסקי דיבה שדברה באחי, ורשעים הללו ראו ולא לקחו מוסר (יג. ב. רש"י)

יש לבאר את הדיוק בלשון רש"י "ורשעים הללו ראו", שידיעתם של המרגלים על כך שמרים לקתה היתה באופן של ראי' דווקא:

את זה ש"עז העם היושב בארץ" ידעו בני ישראל עוד לפני שילוח המרגלים, וכפי שאמרו בשירת הים: "נמוגו כל יושבי כנען" – שבוה ביטאו את הפלא שאפילו הכנעניים, שהם חזקים ותקיפים נמוגו בפחד;

והכוונה בשאלה "החזק הוא הרפה" אינה שיש לברר ולבדוק האם יושבי הארץ חזקים, אלא היכן הוא חזקם והיכן הם רפים יותר, אף שבכללות הם חזקים בודאי (ראה בכ"ז רמב"ן ריש פרשתנו).

ומה שהתחדש על ידי שילוח המרגלים, הוא על דרך מאמר רז"ל "אינה דומה שמיעה לראי'" (מכילתא יתרו יט, ט); המרגלים ראו בעיניהם את חזוקם וגבורתם של יושבי הארץ ולכן נבהלו ופחדו, והסיקו ש"לא נוכל לעלות".

וזה הדיוק בדברי רש"י: הרי גם את עונשה של מרים על עסקי הדיבה "רשעים הללו ראו" בעצמם ובעיניהם, והוודאות שהיתה להם בענין זה היתה זהה לחזק ולגבורה שראו אצל יושבי הארץ, ולכן הי' להם להיות מושפעים ממעשה מרים ולא להתפעל מראיית יושבי הארץ.

לקחת מוסר מכך שמרים דברה באחי'

שלא לך אנשים

למה נסמכה פרשת מרגלים לפרשת מרים, לפי שלקתה על עסקי דיבה שדברה באחי, ורשעים הללו ראו ולא לקחו מוסר (יג. ב. רש"י)

על עצם הפירוש שהי' למרגלים לקחת מוסר ממרים שלקתה על עסקי דיבה, מוסיף רש"י שעסקי דיבה עליהם לקתה היו "שדברה באחי".

ויש לבאר את הדיוק בזה, שהי' להם ללמוד באופן מיוחד דווקא מכך שדברה באחי':

הדיבור של מרים במשה הי' טענתה "הרק אך במשה דבר ה', הלא גם בנו דבר", וכיון שמשה נביא כמונו, לא הי' לו לפרוש מן האיש; והיא טענתה בכך שהשוותה בין הנבואה שלה ושל אהרן לנבואתו של משה, ולא הכירה בכך שנבואת משה שונה באופן מהותי מהנבואה שלהם ולכן הוא פרש מן האשה.

וזהו המוסר שהי' על המרגלים לקחת מכך שמרים לקתה, ולא לקחו:

המרגלים חשבו, שמאחר ומשה בחר אותם "על פי ה'", לא יתכן שיהיו אנשים נעלים ומבינים יותר מהם בענין זה; וכאשר הרגשתם היתה "ונהי בעינינו כחגבים", הם סברו בוודאות שכך המצב "על פי ה'", וממילא הסיקו שכן הוא גם לגבי כל בני ישראל, ולכן טענו שכולם מוכרחים לקבל את דעתם, והסיקו ש"לא נוכל לעלות".

אך באמת הי' על המרגלים לקחת מוסר מכך שמרים לקתה על "שדברה באחי" – אף שקשה לאדם להכיר בכך שאחי, שהוא "חצי בשרו", נעלה ממנו באין ערוך, מכל מקום היא לקתה על כך שהשוותה את נבואתו לנבואה שלה; כל שכן שטעות מצידם להשוות את כלל ישראל, ובכללם משה ואהרן, למצב שלהם, ולחשוב שכולם צריכים ללכת בעקבות דעתם.

יינה של תורה

עבודת ה' על פי הפרשה

הגשמיות היא "לחמנו"!

הפרש גדול יש בין תקופת הבחורות באהלה של תורה, כאשר נמצאים בנייתוק מהנהגת העולם הגשמי, לבין מצבו של בעל הבית הטרוד בפרנסת בני ביתו ונתון בתוך הנהגת העולם; ומעין זה – בין חלק היום המוקדש לתפילה ותורה, לבין שאר היום שבו עוסקים בעניינים גשמיים וטבעיים.

וקיים חשש שכאשר יוצאים לעולם ועוסקים בענייני הגשמיות על פי כללי וחוקי העולם, תהי' ירידה ונפילה רוחנית, והדבר ישפיע לרעה גם על חלק היום המוקדש לעבודת ה'.

במאמר שלפנינו תתבאר ההשקפה הנכונה על סדר החיים בעת העיסוק בענייני העולם, על יסוד טעות המרגלים ומענה יהושע וכלב אליהם.

כיצד התייראו יוצאי מצרים מהכניסה לארץ?

כאשר שבו המרגלים מארץ ישראל, באו לבני ישראל בטענה שאין בכוחם להיכנס לארץ ישראל, כי "עז העם היושב בארץ, והערים בצורות גדולות מאד, וגם ילידי הענק ראינו שם" (פרשתנו יג, כח), ובהמשך הוסיפו ואמרו נחרצות אשר "לא נוכל לעלות אל העם, כי חזק הוא ממנו".

ובגמרא (סוטה לה, א. הובא בפרש"י עה"פ) דרשו על דברי המרגלים "כי חזק הוא ממנו", שכוונתם הייתה להקב"ה ח"ו, "כביכול אפילו בעל הבית אינו יכול להוציא כליו משם", וכפרו ביכולת ה' להנחילם את ארץ ישראל.

ויש לתמוה תמיהה גדולה:

הלא בני ישראל ראו בעיניהם ניסים רבים ועצומים: החל מיציאת מצרים וקריעת ים סוף, ועד להליכתם במדבר בין נחשים ועקרבים שהיו הארון וענני הכבוד הורגים, ואפילו מזונם דבר יום ביומו ה' בדרך נס, לחם מן השמים ומים מבארה של מרים.

ולאחר כל אלו, כיצד היו המרגלים יכולים להפחיד את ישראל ולשכנעם ש"לא נוכל לעלות... כי חזק הוא ממנו"?

הפחד מנפילה רוחנית בארץ ישראל

ככדי להבין זאת, יש להקדים יסוד גדול בעניין שורש חטא המרגלים:

איתא בליקוטי תורה לאדמו"ר הזקן (ריש פרשתנו), שרצונם של המרגלים הי' להישאר במדבר, כיוון ששם חיו חיים רוחניים של עבודת השם בלבד, וכל כך היו מרוממים מן העולם עד שאפילו ענייניהם הגשמיים היו באופן נעלה ומרומם: לחם מן השמים ומים מבארה של מרים.

ומכיוון שהיו מנותקים מן הגשמיות וגופם הגשמי ניזון מלחם מן השמים, נעשו בני ישראל מזוככים וכלים ראויים לקבל את התורה באופן רוחני ונעלה, וכפי שאמרו רבותינו "לא ניתנה תורה לדרוש אלא לאוכלי המן" (מכילתא עקב טו, ד).

ואילו בארץ ישראל פסקו המן ובארה של מרים, ולשם פרנסתם הוצרכו לעסוק בעניינים גשמיים כזריעה וחרישה וכו', ולא רצו המרגלים לעזוב את החיים הרוחניים הנעלים שבמדבר ולהמירם בחיים גשמיים של עבודת הארץ ועסקי הגשמיות.

זה הי' עומק טענתם "ארץ אוכלת יושבי' היא" (יג, לב): הארץ "אוכלת" את המתיישבים בה באופן שגם הם יורדים לבחינת "ארץ", היינו שנעשים מגושמים. ותמורת היותם מנותקים מהעולם והגשמיות ומשיגים עניינים רוחניים נעלים, הרי הם יורדים להתעסקות נחותה ומגושמת בענייני עולם הזה.

אמנם, מחשבתם וטענותיהם בטעות יסודן. שכן תכלית בריאת עולם הזה היא בכדי לעשות לו ית' "דירה בתחתונים" (תנחומא נשא טו. תניא פל"ו), היינו שבני ישראל יעסקו עם ענייני העולם, ויזככו ויקדשו אותו, עד שיהי' ראוי להיות למדור ודירה לו ית', ואדרבא: כל זמן משך שהייתם במדבר לא הי' אלא הכנה בלבד לעיקר העבודה, שהוא זיכוך העולם הגשמי ועשייתו לדירה לו ית'.

טענת "כי חזק הוא ממנו" ח"ו

ומעתה יש לבאר גם את טענת המרגלים "כי חזק הוא ממנו", "כביכול אפילו בעל הבית אינו יכול להוציא כליו משם":

במדבר ההנהגה כולה רוחנית, ואין שייכות לדרכי הטבע, ולכן נעשו עמהם נסים ונצחונות היוצאים מגדרי הטבע, אך מרגע שיכנסו לארץ ישראל ושם קבע "בעל הבית", הקב"ה, שהנהגה כולה תהי' טבעית, אזי גם לא יוכלו לנצח את יושבי הארץ הגיבורים באופן נסי, כיוון שהדבר אינו אפשרי בהנהגה הטבעית שקבע שם השי"ת.

וכך גם בנוגע לטענתם שתהי' להם ירידה ונפילה רוחנית בארץ ישראל:

ידעו הם היטב שהקב"ה הוא בעל הבית ושליט על העולם בכל פרטיו, העולם ומלואו הוא "כליו" של הקב"ה, שהוא בעל הבית עליהם ויכול לעשות בהם כרצונו, אך טעותם וטענתם הייתה ש"להוציא את כליו", היינו להעלות את עניני עולם הזה לקדושה, אי אפשר, כי הטבע כפי שבראו הקב"ה הוא מנגד לקדושה, ובכדי להעלותו לקדושה דרושה הנהגה נסית שמבטלת את הטבע והגשמיות.

זהו עומק דבריהם "כביכול אפילו בעל הבית אינו יכול להוציא כליו משם" - הם הכירו בכך שהעולם הוא "כליו" של הקב"ה, אך סברו שהוא החליט שהנהגה בא"י תהי' טבעית,

כך ש"אינו יכול להוציא כליו", שלא שייך להעלות לקדושה את ניצוצות הקדושה שבדברים הגשמיים. כאשר הקב"ה קבע שההנהגה הכללית תהי' טבעית ולא נסית, הרי בדבר זה – הקב"ה הסיר כביכול את בעלותו ח"ו, ולא יתנהג באופן נסי במקום שקבע שתנהל לפני חוקי הטבע.

כוונת השי"ת דווקא בהנהגת הטבע

אך טענתם זו בטעות יסודה, וזהו שהשיבו להם כלב ויהושע "אם חפץ בנו ה'":

הלא חפצו ורצונו הפנימי של הקב"ה הוא שבארץ ישראל תתקיים כוונת ותכלית הבריאה "להיות לו ית' דירה בתחתונים", וממילא אין לחשוב שהקב"ה מוגבל כביכול בזה שכאשר מנהל את העולם בחוקי הטבע, הרי הגשמיות שולטת ואי אפשר להעלותו לקדושה, אלא להיפך – כוונת ההנהגה הטבעית היא שבה יעבדו בני ישראל את עבודתם ויעשו לו ית' "דירה" ומשכן בעניינים הגשמיים ובתוך הנהגת הטבע, ולכן הקב"ה נמצא תמיד עם ישראל, גם בתוך גדרי הטבע, ושם גופא עוזר להם שיצליחו בדרך שלמעלה מן הטבע.

וזהו שהוסיפו ואמרו להם "לחמנו הם . . וה' אתנו אל תיראום" – לא זו בלבד שה"ארץ" והגשמיות לא תהי' "אוכלת יושבי" והופכת אותם לגשמיים ונחותים, אלא להיפך, העניינים הגשמיים הם "לחמנו", היינו שיהפכו להיות מזונם של בני ישראל, כפי שהם בדרגתם הרוחנית הנעלית לפני הכניסה לארץ, באופן שהמזון מתעלה לדרגתו של האוכל, והעניינים הגשמיים מתעלים לרוחניות ולקדושה.

וזאת, גם כאשר ההנהגה היא טבעית, כי דווקא זו היא פנימיות רצון ה' שתהי' לו דירה בדברים הגשמיים, וממילא "אל תיראום", אין לירא מירידה והתגשמות, אלא להיפך – הקב"ה מצליח בידם שיהפכו את הגשמיות לקדושה [נואף שמדובר כאן על חיבור טבע ולמעלה מן הטבע, שאינו אפשרי לכאורה, הנה חיבור זה הוא בכוחו של הקב"ה שאינו מוגבל כלל, ומצדו אין שום מניעה לזה ח"ו, וראה במקור הדברים משנ"ת בזה בארוכה, ובעומק מאדו"ל (יומא כא, א) "מקום ארון אינו מן המדה"].

התפילה מרוממת את עבודת הפרנסה

וממנו נקח לעבוד את ה' אלוקינו:

בחיי היהודי ישנן שתי תקופות: חיי הבחירות כאשר כולו באהלה של תורה, מעין תקופת בני ישראל במדבר, ולאחר מכן תקופה אחרת, כאשר בונה את ביתו ונכנס לענייני העולם הגשמיים.

וכמו כן בכל יום ויום, ישנה תחילת היום שצריכה להיות מוקדשת לעבודה רוחנית בלבד, למעלה מן העולם – תפילה ושיעור קבוע בלימוד התורה, וישנו חלק היום שלאחר מכן שבו עסוק גם בענייני העולם הטבעיים והגשמיים.

ויכול יהודי לטעון: תינח בהיותו "במדבר", בד' אמות של תורה ותפילה בלבד, שאז יכול להעמיד עצמו באופן רוחני נעלה, אך כאשר עוסקים בענייני הרשות, ב"עולם" שעניינו

"העלם" והסתר על אור השי"ת, כיצד ניתן לדרוש ממנו שהעניינים הגשמיים לא יתפסו מקום אצלו, ולא יהי' לו בהם עריכות ותענוג, אלא ישתמש בהם רק לעבודת ה'?

ואדרבא, חושש הוא שהמצב יהי' באופן של "ארץ אוכלת יושבי": לא זו בלבד שלא יוכל לרומם ולזכך את הגשמיות שתהי' לשם שמים ולעבודתו ית' בלבד, אלא הגשמיות "תאכל" אותו ותוריד אותו מדרגתו גם בתקופת ה"מדבר", בעת לימודו ותפילתו, שגם אז יפלו לו מחשבות זרות ובלבולים מעסקי העולם במשך היום.

והמענה לכך הוא בדברי יהושע וכלב: חפצו ורצונו של הקב"ה ותכלית הבריאה הוא דווקא בתקופה שבה יוצא הוא לעולם, ושם גופא בונה את ה"דירה" להשי"ת.

ואם יהודי הולך באופן של "חפץ בנו ה'", שהולך בשליחותו ולמלאות חפצו של הקב"ה, אזי יש לו הכח בתוך הנהגת הטבע גופא, לזכך ולקדש את העולם, ולחבר את הטבע עם הקדושה שלמעלה מן הטבע.

שיחות קודש

תורה שאין עמה מלאכה

ורק אלקות, כך שהיתה יכולה ללמוד תורה כפי שלומדים בגן-עדן,

- קיום המצוות אמנם לא שייך בגן עדן, אבל בנוגע ללימוד התורה מסופר בגמרא בנוגע לרבה בר נחמני אודות "מתבתא דרקיאה", וכן מצינו בכמה מקטמות בזוהר אודות "מתבתא דגן עדן", ושם יושבים ולומדים -

והסיבה לכך שהביאו אותו לעולם הזה היא - כדי שיראה שישנו עולם, ועולם כזה שאינו יכול להתנהג כרצונו, ולראותו כ"עולם שקול", כך שהעולם מצפה ממנו שיעשה "מצוה אחת", במעשה או בדיבור או במחשבה, שתכריע (את עצמו, והעיקר) את כל העולם כולו לכף זכות.

וכאשר טוען שהוא מתנהג לפי המסקנא ש"אדם לעמל יולד" קאי על "עמל תורה", ולכן, מתייגע בתורה, ואינו הוצה שיהיו לו עניינים המבלבלים - הנה אמנם "אשרי חלקו", וזוהי אמנם השלימות ש"ז; אבל זוהי "תורה שאין עמה מלאכה", ויש צורך שתהי' לתורה השפעה בפעולתו בעולם, והיינו, שהעסק בתורה צ"ל באופן שלאח"ז יהנה העולם מתורתו.

איתא במשנה במסכת אבות: "כל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטלה" (ח"ו).

ולכאורה אינו מובן: "אדם לעמל יולד" - "עמל תורה"! ולמה הוא זקוק ל"מלאכה"?! -

אלא יש צורך להבהיר, שיכול אדם להתלהט ("זיך פארקאכן") בלימוד התורה, ולשכוח שיש ששים ריבוא מישראל שנמצאים במעמד ומצב שהוא חייב לעזור להם - לא בגלל שהוא בעל גאווה וכו', אלא כמדובר כמ"פ אודות דברי הגמרא [שמביא הרמב"ם לפסק הלכה]: "לעולם (כל השנה כולה) יראה אדם עצמו (וכן כל העולם) כאילו חציו חייב וחציו זכאי... עשה מצוה אחת אשריו שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף זכות!"

כלומר: לא מדובר כאן אודות ענין שצריך לעשות בשעה שהוא עיף מלימודו, לפני ששוכב לישון, אלא "לעולם" - גם בשעה שעוסק בלהט ומונח בעומק הסוגיא - צריך שיראה עצמו וכל העולם וכו'; אסור לו לשכוח על העולם!

אם לא בשביל העולם - לא הוצרכה הנשמה לירד למטה.

קודם שירדה למטה היתה הנשמה "חצובה מתחת כסא הכבוד", ושם הי' לה טוב - אך

"כאשר דברת" – היכן ה' דיבר זאת?

ועתה יגדל נא כח א-דני כאשר דברת לאמר
ומהו הדיבור, ה' ארך אפים (שלה יז, יז, רש"י)

איתא בגמ' "אמר לו הקב"ה למשה הי' לך לעורני (לומר תצלח מלאכתך). מיד אמר לו ועתה יגדל נא כח א-דני כאשר דברת" (שבת פט, א, ובפרש"י). ונמצא, שבפירוש דברי משה "כאשר דברת" ישנם שני פירושים: רש"י מפרש שהכוונה היא לי"ג מידות הרחמים, והגמרא מפרשת שהכוונה היא שהקב"ה אמר "הי' לך לעורני", ולכן אמר משה "יגדל נא כח א-דני".

ועל פי הידוע (ראה לקו"ש ח"ג ע' 782, ועוד) שכאשר ישנם כמה פירושים על פסוק אחד, יש קשר ביניהם – יש לבאר את הקשר בין הפירושים בכתוב דידן:

ידוע שהאפשרות לסליחה ולתשובה היא על ידי המשכה מדרגה נעלית, בה החטא לא פוגם ולא מותיר רושם כלל. ונמצא, שיש בהמשכת הכפרה והסליחה ממנו יתברך שני שלבים: ראשית, יש לגלות דרגא זו בה החטא לא פגם; לאחר מכן יש להוריד ולהמשיך את הכפרה למקום בו הי' הפגם כך שהפגם נמחק ומתכפר.

ושני שלבים אלו, הם הם שני הפירושים ב"כאשר דברת":

פירוש רש"י, שדיבורו של הקב"ה הוא י"ג מידות הרחמים, מבאר את מקור הסליחה והכפרה – היותו של הקב"ה "רחום וחנון, ארך אפים ורב חסד", שבי"ג מדות הרחמים אין שייך פגם. ופירוש הגמרא ש"כאשר דברת" קאי על בקשה של הקב"ה שמשה יסייע להגדיל את "כח א-דני", קאי על השלב השני בפעולת המחילה, כמבואר בספרים שהמרגלים פגמו בשם "א-דני" (סה"מ תרע"ח ע' שנא, ובכ"מ וראה גם בפנינה הקודמת), וע"ז בקש "יגדל נא כח א-דני", שיוגדל "כח א-דני" והחסרון והפגם שנגרם על ידי חטא המרגלים יתמלא ויושלם.

"אדון לכל בריותיך"

ועתה יגדל נא כח א-דני כאשר דברת (שלה יז, יז)

ידוע ששם הוי' מורה על מידת הרחמים, ואילו שם אדנות הוא כמשמעו – מורה על השליטה של הקב"ה על העולם, "לך נאה לקרות א-דני שאתה אדון לכל בריותיך" (בראשית רבה פי"א, ד), ושייך למידת הדין. ואם כן צריך ביאור: מדוע כשמשה בא לבקש ולעורר רחמים על ישראל בעקבות חטא המרגלים, הזכיר את שם אדנות ולא את שם הוי'?

ויש לבאר:

על דברי המרגלים "כי חזק הוא ממנו" פירשו חז"ל (סוטה לה, א) שטענתם היתה "כביכול אפילו בעל הבית אינו יכול להוציא כליו משם". דהיינו, שהמרגלים הודו שהקב"ה הוא "בעל הבית", אלא שהם טענו שהשליטה של הקב"ה היא רק כאשר כללות ההנהגה היא באופן ניסי, וכמו בזמן יציאת מצרים וההליכה במדבר, עת הקב"ה הגן על בני ישראל והראה להם ניסים ונפלאות;

אך בנוגע לכניסה לארץ, התורה עצמה העידה ששם ההנהגה צריכה להיות בדרך הטבע דווקא, "שש שנים תזרע שדך וגו'". הוי אומה, שהקב"ה עצמו קבע שבארץ ישראל מתנהגים בהתאם לחוקי והנהגת הטבע, ואם כן – "כביכול אפילו בעל הבית אינו יכול להוציא כליו משם", משום שהוא עצמו חפץ בהנהגה טבעית, ואם על פי טבע יושבי הארץ חזקים מבני ישראל, אין לסמוך על הנס.

אך האמת היא, כמובן, שהקב"ה הינו כל יכול וגם במקומות וזמנים שהוא חפץ שכללות ההנהגה תהי' בדרכי הטבע, הוא שולט בהם כרצונו ויכול להנהיג את בני ישראל באופן ניסי, שנעלה מהחוקים הטבעיים (ראה בכ"ז בארוכה לעיל במדור "יינה של תורה").

והנה, שורש הנהגת הטבע הוא שם א-דני, אך ביחד עם זה מורה שם זה על זה שהקב"ה "אדון לכל בריותיך", היינו שהוא הבעה"ב ושולט על הבריות לשנותם כפי רצונו דווקא. נמצא, שהמרגלים בחטאם פגמו בשם א-דני, היינו על האדנות של הקב"ה על הבריאה, ולכן התפלל משה ש"יגדל נא כח א-דני" – שיתגלה ויתעלה הכח של שם א-דני, ויראו בגלוי שהקב"ה שליט לחלוטין גם על חוקי הטבע עצמם.

המדרג מודפס לעילוי נשמת
הרב שמעון
ב"ר מנחם שמואל דוד הלוי
ע"ה רייטישק
נפטר כ" כסלו ה'תשפ"ב

היהודי סוגיות

עיון ופולפול בסוגיות הפרשה

פלוגת הרמב"ם והראב"ד בשחיטת נכרי

ביא מה שביאר הגאון מרוגטשוב דאיפליטו אי חשיב הנכרי לקלקל במעשיו / יקדים דמעצנו ב' סברות בנדר "מכשיר" אי הוי כחשיבות הרבר שאלוי הכשיר / יסיק דאיפליטו בכללות נדר נכרי לענין דיני התורה אי חשיבי מעשיו כישארל

בהמה שמתה מעצמה בלא שום שחיטה, וכאילו נאמר דמעשי הגוי אינם כלום, אלא רק מדרבנן טמאה כתקרובת ע"ז, כיון שעסק בה גוי לשוחטה וע"י מעשיו טימא.

וע"ז הוקשה לי' להראב"ד, דרק באדם שהחשיבה התורה מציאותו בעצמו נוכל לומר דבכח מעשיו לקלקל ולטמא, אבל בגוי שאין מציאותו חשובה בהלכה כלל, והוא כ"העדר" ממש, הרי שוחט אין כאן שחיטה אין כאן, וא"א שתיטמא הבהמה על ידי מעשיו, דרק מי שהוא חשוב למציאות יכול לקלקל במעשיו. ולזה הוכרח לו להראב"ד, דאין הבהמה נטמאת ע"י קלקול הגוי, רק אדרבה - כיון שאין מעשי הגוי כלום, חשיבא בהמה זו כמתה מאלי' ממש, ולזה חשיבא במילא (ולא ע"י הגוי) לנבילה דאורייתא ככל בהמה שמתה בלא שישחטה.

ומצינו סימוכין לביאורו בדברי הראב"ד, מדעת התוס' (חולין ג, ב ד"ה קסבר) והרא"ש (שם סי' ה') בהא דאין שחיטת גוי כשירה להתיר באכילה, שכתבו דילפינן זה מן הכתוב "וזבחת ואכלת" (ראה יב, כא),

א. כתב הרמב"ם (הל' אבות הטומאות פ"ב ה"י): "שחיטת עכו"ם נבילה ומטמאה במשא . . . אחד העכו"ם ואחד הכותי או גר תושב שחיטתן נבילה. וקרוב בעיני שאף זה מדברי סופרים, שהרי טומאת ע"ז וטומאת תקרובתה מדבריהם". והשיג עליו הראב"ד, וז"ל: "עכו"ם הם כבהמות ואין מטמאין ואין מיטמאין, עם הדומה לחמור הן גויים כמר מדלי ואת כולם יישא רוח, והחושב אותם לכלום אסף רוח בחפניו".

והנה, הכס"מ תמה על הראב"ד, דמה השגה היא זו, הא הכא אין אנו דנים כלל על הגויים עצמם אם טימאו או נטמאו, רק על מעשה שחיטתם שמטמא הבהמה מד"ס, וא"כ, הא דאין הגויים חשובים מציאות להיות מטמאים בעצמם או להיטמא - לא שייך כלל לנדוד.

וכבר ביאר בזה הגאון מרוגטשוב (צפע"נ עה"ת הפטרט פ' בהר. ובהמובא במפע"צ פ"ו ס"ח), דהראב"ד נתכוון להקשות אהא דכ' הרמב"ם דמדאורייתא אינה טמאה כלל, פירוש, דלא חשיבא נבילה דאורייתא כסתם

ב. והנראה בזה, דאיפליגו כאן בכללות גדר וחשיבות עכו"ם בדיני התורה, כמשי"ת להלן סברות ההגיון בזה.

הנה, נחלקן תנאי (שבת קל, א) אי מכשירי מצוה דוחין שבת א"ל, דלר"א דוחין, אבל להלכה איפסיק כמ"ד אין דוחין (רמב"ם הל' מילה פ"ב ה"ו. שו"ע אור"ח סשל"א ס"ו. שו"ע אדה"ז שם ס"ז).

וכבר נתבאר בזה באריכות (ראה לקו"ש חי"ז ע' 187. ע' 235. ועוד), דפלוגתא זו תלוי' אי אמרינן בדבר שהוא הכשר וסיוע אל העשי' דחשיב כהעשי' עצמה א"ל. דלר"א, כיון שאי אפשר לעשי' זו בלא הכנה והכשרה שלפני, ע"כ חשיבא ההכשרה מגדר עשיית הפעולה עצמה, ולזה מכשירי מילה דוחין את השבת כמילה עצמה. אמנם שאר תנאי ס"ל, דאף שמוכרחת ההכשרה אל הפעולה, מ"מ חשיבא רק בגדר "הכנה", אבל ליכא בה אותה החשיבות והגדר כהעשי' עצמה, לדחות את השבת כמותה.

והנה, אף דהתם קיי"ל דלא כר"א, מיהו מצינו גם להלכה מעין סברא זו בכ"מ, וכמו דברי הר"ן הידועים (רפ"ב דקידושין) גבי אשה במצות פו"ר, דאף שאינה מחוייבת בעצמה, מ"מ יש לה מצוה מפני שהיא מסייעת לבעל לקיים מצותו – דבפירוש דברי הר"ן מצינו למימר בב' אופנים (כמשנ"ת כבר בארוכה (ראה לקו"ש שם. חי"ד ע' 41 ואלך)), דמ"ש ש"יש לה מצוה" אפשר לפרשו מצוה סתם, דהמסייע למצוה איזה שתהי' הוי גדר "מצוה" בפ"ע, אבל אפשר לפרש עוד בזה דע"י שמסייעת למצות פו"ר הויא המצוה שבידה מצות פו"ר עצמה, דמצוה רבה היא (תוד"ה וכי – שבת ד, א. ד"ה לא תהו – גיטין מא, ב).

דדוקא מי שהוא בר זביחה אכול מזבח, לאפוקי עכו"ם "כיון דלאו בתורת שחיטה כששחטה הויא לי' כמתה מאליו" (ר"ו שם). והוא כבתוספתא שהובאה בכס"מ שם, דכ"ל בחדא מחתא "לא שזבח העכו"ם ולא שזבח הקוף ולא שזנבחה מאליו".

ועפ"ז מיושב שפיר שיטת הרמב"ם דאזל בזה לשיטתו, דהוא ילף (הל' שחיטה פ"ד הי"א) לאיסור אכילה מהא דכתיב (תשא לד, טו) "וקרא לך ואכלת מזבחך", ד"מאחר שהזהיר . . . אתה למד שזבחך אסור כו", היינו דלא ס"ל כהראשונים הנ"ל שהשוותה לבהמה שמתה מאליו, רק הוא איסור בפ"ע מכתוב אחר, היינו שבעצם "בר זביחה" הוא. ולזה אף גבי טומאה לא ס"ל דטמא כמתה מאליו.

אמנם, בעיקר מה שביאר בכוונת הראב"ד, לכאורה עדיין יש להקשות בזה, מהו שכ' הראב"ד הא ד"אין מטמאין ואין מיטמאין", דזה אינו שייך כלל לענייננו מה שהם עצמם אינם נטמאין כו' (כקושיית הכס"מ), ורק הו"ל להראב"ד לומר דהו"ו "העדר" ואינם חשובים למציאות.

מיהו אינה קושיא, דאיכא למימר דוודאי לכו"ע איתנהו דינים דהוחשבו עכו"ם למציאות, וכהא דע"ז דגוי אסורה בהנאה אף לישראל, ועוד כהנה. ולזה לא רצה הראב"ד לומר בסתם ד"עכו"ם הם כבהמות", דזה אינו בכל מקום, ולכך כ' ד"אין מטמאין ואין מיטמאין", היינו דלענין דיני טומאה בכלל מצינו דלא נחשבו למציאות והושוו לבהמות, וכיון שבטומאה מצינו דהו"ו "העדר" (אסף רוח בחפניו), ודאי אי אפשר שע"י מעשיהם יקלקלו הם עצמם את הבהמה להיות מטמאה במשא.

מתרת באכילה, מיהו ככח מעשיו לקלקל. והראב"ד סבר דאינם חשובים באותו הגדר, ולכך ראה לחלק דמעשה "זביחה" אינו שייך כלל בהו, רק ב"זובח" שהוא ישראל, וזהו שסבר דשחיתתם כמתה מאלי'.

והנה הגאון מרוגטשוב הוסיף בביאורו הנ"ל, דממחלוקת זו יסתעף אי נאמר "גדר השגח"פ" באומות, דלהרמב"ם דהו מציאות חשובה, שפיר שייך בהו "גדר השגחה פרטית", ו"גם הם הו גדר השגח"פ". משא"כ להראב"ד דאינם רק "העדר", ליתא בהו "גדר השגח"פ".

וע"פ מה שתלה הדברים בענין השגח"פ, יש להסמיק לב' הסברות, מהא דמצינו ב' אגדות בפירוש הכתוב דפרשתנו (יה, ט) גבי המרגלים, שהוזהרו לכל יפחדו מז' אומות שבארץ כיון ש"סר צילם מאליהם", דהביא ע"ז רש"י בפירושו ב' דרכים: (א) "צילם" היינו "מגינם וחזקם", ופירוש "סר צילם מאליהם" היינו שכשרים שבהם שהו מגינים עליהם מתו, איוב שהי' מגין עליהם. (ב) "צילו של המקום סר מעליהם".

וי"ל דהוא הוא ענין "צילו של המקום", וכמשל הצל המדוד לפי ערך האדם, היינו דהעכו"ם זכו בחשיבות לעצמם מאת המקום (ולא רק בגדר חשיבות ד"טפל" לישראל, מגדר "הכשרה"), והוא "גדר השגח"פ". ולומר דאיכא בעכו"ם "צילו של המקום" שייך שפיר רק להרמב"ם. משא"כ להראב"ד אין בהם "צילו של המקום", ויש לפרש להכתוב בדרך אחרת.

והחילוק בזה ממכשירי מצוה מובן, דאף שבמכשירי מצוה פסקו כנ"ל דאינו מחשיבות המצוה עצמה, י"ל דזהו מפני שאף שההכשרה מוכרחת אל הפעולה, מ"מ נפרדת היא ממנה בזמן ונעשית מקודם אלי' כו', היינו שהיא אכן בשביל עשיית המצוה (ומוכרחת אלי'), אבל אינה חלק אחד מן עשיית המצוה, ובזמנים נפרדים הם, ולכך אינה באותה גדר וחשיבות. משא"כ באשה דאף שאין החיוב עלי', מ"מ בהשתתפותה בעשיית המצוה עצמה, נעשו מעשי' לחלק מעשיית מצוה זו, ואף בידה מצות פו"ר.

ג. ועפ"ז נראה לומר גבי חשיבות עכו"ם לדינא בכללות הלכות התורה, דמצינו לומר בזה בב' סברות (מעין ב' סברות שישנן בנוגע למצוה פרטית), דהא ודאי בכמה דינים שישנם לישראל נזכרו הנכרים למציאות ותלויות וכרוכות ההלכות בקיומם, וא"כ נוכל לחקור בזה אי בהא שנכרכו כמה דברים מדיני ישראל בקיומם, נחשבה מציאותם לענין דיני התורה בגדר אחד כמו מציאות הישראל, או דמציאותם הוא במין חשיבות אחר, מגדר דבר הצדדי שבו תלויים דיני ישראל.

ומצינו לומר דבזה גופא נחלקו הרמב"ם והראב"ד, אי סברת ההגיון תחייב שחשיבות מציאותם לענין מעשיהם וכו' בדיני התורה הוא ממין אחד מחשיבות אדם שהוא ישראל או שנשתנה גדר מציאותם, דהרמב"ם סבר שנחשבו מגדר אחד, ולזה ס"ל דליכא לחלק ביניהם לענין מעשה שחיטה, דאף גוי ששחט מעשה "זביחה" הוא, ורק שאין שחיטה זו

הילד זועק: "הצילו!"

החובה והזכות לעסוק בהצלת בני ישראל אשר נפלו מה"עריסה" היהודית

שמאיוו סיבה שהיא "נפלו מעריסתם" נותקו (או שמלכתחילה לא היו) ב"עריסה" יהודית אמיתית, והם בוכים - בקלא דאשתמע, או בקלא פנימאה דלא אשתמע (ראה המשך דרושי ר"ה תרצ"ה) - מתוך מצוקת נפש, שהיא חלק אלוך ממעל ממש ועבה וצמאה לדבר ה' ולתורתו ומצוותי, ואין מי שיטפל בהם וימלא מחסורם בחינוך על טהרת הקדש.

וכן רבים אחינו בני ישראל, אשר אף שגדולים הם בשנים, אבל קטנים הם או גם תינוקות בהנוגע להתורה שהיא חיינו ולקיום מצוותי, ואם הם אינם רואים ומבחינים - "מזליהו חזי", ובוכים מתוך מועקה נפשית - שלפעמים גם לא ידעו פשרה, ורק שמרגישים הריקנות האיזמה אשר בחייהם, חיים ללא כל תוכן ומטרה ראויים לשמש.

אסור להעלים אוון משוועתם של ילדי ישראל אלו, בין הילדים בגיל, בין ה"ילדים" בדעת תורה ומצוה, ולכל אחד ואחת מופנית ההוראה, הציווי והפקודה:

"אל תחטאו בילד". הפסיקו כל עסק אחר שלכם וטפלו בילד והשיבוהו אל אביו, אבינו אב הרחמן, ילמוד תורת אבינו ויקיים מצותיו ואז יחי' חיי עולם, חיים מלאים, שלמים וטובים.

ואיוו היא הדרך להרגיע את הילד, להשיבו אל אביו ולמלאות מחסורו - היא דרך האהבה המשולשת:

אהבת ישראל המכוונת על ידי אהבת התורה, אשר יסוד שניהן - באהבת ה' הוא, דרך המביאה לפעולות מתמידות לטובת הזולת האמתית - טובתו בגשם וטובתו ברוח, ועד לתכליתה - להעמידו באורח חיים אמיתיים, חיים ע"פ תורת חיים, מוארים באור מעיינות החסידות וחדורים ההתלהבות אשר בה.^א

רבנו - אדמו"ר - הזקן, גר בביתו גם בנו (ממלא מקומו) רבנו דובער, אדמו"ר האמצעי. רבנו דובער הצטיין בכוחות התרכזות העמקה ודביקות מאין כמוהו. בעת לימודו או תפלתו לא הי' מרגיש כלום מהמתרחש סביבתו.

פעם, בהיות אדמו"ר האמצעי שקוע בלימודו, ובקרבן זוית בחדרו היתה עריסה ובה תינוק, נפל התינוק מתוך העריסה ופרץ בבכי, אבל אדמו"ר האמצעי לא הרגיש בדבר. אולם, אביו, רבנו הזקן, אף שדירתו היתה בקומה העליונה וגם הוא הי' שקוע באותו שעה בלימודו, שמע צעקת התינוק. הפסיק לימודו וירד ונכנס לחדרו של בנו, הרים את התינוק, טיפל בו והרגיעו והשכיבו בעריסה, ולא זו משם עד שראה את נכדו בשלוה. ועדיין לא הרגיש רבי דובער לא באביו ולא בבנו.

לאחר זמן ובשעת הכושר הוכיח רבנו הזקן את בנו בהסבירו אשר לא זו הדרך להיות שקוע בעניני לימוד וכו' עד כדי כך שאין שומע קול ילד בוכה.

טפלו בילד והשיבוהו אל אביו

סיפור זה נמסר מדור לדור, ונמסר לנו ביחוד - ע"י כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, ובודאי שישנם בסיפור הודאות מעשיות לדורות אלה, ולנו, בתוך כלל ישראל, ביחוד אחת ההודאות היא:

אין לו לאדם להיות כל כך שקוע באיזה ענין שהוא, ויהי אפילו ענין הכי נעלה, עד שלא ישמע קול ילד בוכה בקרבתו או בסביבתו ואפילו בריחוק מקום. קול ילד בוכה צריך שיגיע לכל אחד ואחת ובאופן שיפסיק השומע מענינו, יטפל בילד הבוכה ויעשה כל התלוי בו למלאות החסר לילד.

בתקופתנו זו ביחוד רבים התינוקות והילדים

המדרש מודפס לעילוי נשמת
הרה"ת ר' שלמה
בן ר' יעקב ע"ה
יאננ
נרבי"ע כ"ז תשרי ה'תשפ"א

הרבי החסידות

מתוך כתבי רבותינו נשיאי חב"ד

בעל עסק עובר ה'

גם בעלי-עסק שבעדת החסידים, אף שהתנהגו במנהג דרך ארץ דמשא ומתן והיו בהם גם עשירים גדולים ובעלי עסקים גדולים ונוסעים לרגלי מסחרם לחוץ לארץ, אבל עם זה הנה כל הנחת ("אריינלייג") מהותם ועצמותם הי' רק בעבודת ה' גם בשעה שעסקו במסחרם

בהלכו לרגלי מסחרו נזכר במאמר של הרבי

גם בעלי-עסק שבעדת החסידים, אף שהתנהגו במנהג דרך ארץ דמשא ומתן והיו בהם גם עשירים גדולים ובעלי עסקים גדולים ונוסעים לרגלי מסחרם לחוץ לארץ, אבל עם זה הנה כל הנחת ("אריינלייג") מהותם ועצמותם הי' רק בעבודת ה' גם בשעה שעסקו במסחרם.

החסיד ר' בנימין קלעצקער נ"ע אחד מגדולי חסידי הוד כ"ק אדמו"ר הזקן נ"ע הי' סוחר בעורות חיות יקרים ביותר ("פעלץ הענדלער") ולעתים קרובות הי' נוסע ליריד לייפציג ושמו הי' מפורסם בין הסוחרים היותר גדולים במדינה ומחוץ למדינה.

פעם כשהי' בלייפציג הלך לו לאחת החנויות לרגלי מסחרו ופתאום עמד לו אצל אחד החלונות של אחת החנויות ויעמוד שם כשבע שעות תפוס ברעיונותיו מבלי דעת ושומע מהנעשה סביבו עד שבא גיסו החסיד ר' פנחס רייזעס והניח ידו על כתפו ואמר "בנימין! על מה אתה חושב?" ואז פנה ר' בנימין ויבט בו בעיני תימא ואמר "פנחס! היכן היית? הרי הרבי אמר את הביאור על המאמר 'שחורה אני'..."

המאורע הי' בקיץ תקפ"ב והוד כ"ק אדמו"ר הזקן נ"ע אמר את הביאור על המאמר שחורה אני בשנת תק"ס או תקס"א כעשרים שנה מלפנים, וכה היתה התמסרותו של החסיד ר"ב לתורת החסידות והתעמקותו בתורת רבותיו הק' עד שבהלכו לרגלי מסחרו נזכר על אחד ממאמרי הוד כ"ק אדמו"ר הזקן נ"ע ושכח על הכל ונדמה לו שעומד הוא לפני הוד כ"ק מורו ורבו הק' בליאזנא או בליאדי ושומע ממנו את המאמר, וכשגיסו ר' פנחס עוררו ממצולות מחשבותיו הסתכל בו במבט תימא ושאלו בדאגה ידידותית איפא היית הלא רבינו אמר הביאור על המאמר שחורה אני.

לרגלי עוצם התעמקותו בהשכלותיו שכח על הכל ואי' איפה הוא

כ"ק חותני הרה"ק ר' אברהם זצוקל"ל נבג"ם זי"ע מקישינוב סיפר לי על אדות החסיד ר' חיים דובער נ"ע ווילענסקי מקרעמענטשוג - שהי' תלמיד ומחונך החסידים ר' דובער ב"ר משה נ"ע ור' דובער מאסעיעוו נ"ע שקבלו מהחסידים ר' ברוך נ"ע ור' שמואל נ"ע תמריס - שהי' סוחר ביין ולזמנים קבועים הי' בא לקישינוב לקנות יין בשביל בית מסחרו בקרעמענטשוג.

פעם בא ר' חיים דובער לקישינוב ויסר לבית אחד הסוחרים לדבר אתו על דבר קניית יין. הסוחר לא הי' בביתו וישב ר' חיים דובער לחכות לו ויתעמק במחשבותיו וכשבא הסוחר לביתו וראהו יושב תפוס ברעיונותיו חכה לו שעה ושתיים שלש וארבע וכשראה שעוד מעט ינטו צללי ערב נגש אליו ויתן לו שלום, ר' חיים דובער נתעורר ממעמקי מחשבותיו ושאל את האיש מתי בא לקרעמענטשוג, כי לרגלי עוצם התעמקותו בהשכלותיו שכח על הכל ואי' איפה הוא.

לא חפץ בעשירות, כי תטרידו מעבודתו בלימוד החסידות והתעסקות בעבודה

והנה לא זו בלבד אשר תורת החסידות היא מהותם ועצמותם של חסידי חב"ד אלא עוד זאת כי היא - תורת החסידות - והדרכותי' - יקרה אצלם מחייהם ממש.

אחד מחסידי הוד כ"ק אדמו"ר הזקן נ"ע ור' יקותיאל שמו - מעיר ליעפלא פלך וויטעבסק - כאשר פעם אחת חפץ כ"ק אדמו"ר הזקן לברכו בעשירות אמר שאינו חפץ בזה שלא תטרידו העשירות מעבודתו בלימוד החסידות והתעסקות בעבודה, וכשרצה כ"ק אדמו"ר הזקן לברכו באריכות ימים, אמר "אך לא חיי איכר, כי "עיניים להם ולא יראו ואזנים ולא ישמעו" - אינם רואים אלקות ואינם שומעים אלקות".

אלו הן רק דוגמאות אחדות מארחות חיי החסידים אשר בכל דור ודור היו למאות, משכילים ועובדים, והם היו העומדים בראש עדות החסידים למקומותיהם, ואלפים מבעלי עסקים ובעלי מלאכה נהנו לאורם באור תורה ועבודה כל חד לפום שיעורא דילי', וגם העני - בדעת - שבעדת החסידים הי' לו סדר מסודר בזמנים קבועים להשתתף בלימוד החסידות ויום הש"ק הי' מוקדש לתורה ועבודת התפלה - אחר הטבילה קודם התפלה - והתועדות במסכת חסידים אשר שם הי' סופג לתוכו רוח טהרה בהאמנת אלקות ורוממות ההשגחה פרטית ותעודת האדם בעלמא הדין על כל ימי השבוע, עד שגם החיים החולנים היו מוארים בפנס של חסידות.

(אגרותקודש כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע ח"ו עמ' שלב ואילך)

